

CAMŌESOVA GOSTIJA

BOŽO VODUŠEK

XXXII

Luis de Camoes, falot poet,
otrok in priča neukročenih dni,
ki je od ženske, boja vžgana kri
te bičala čez ves tedanji svet;

od skopih upnikov zaman preklet,
zaman skrunilec postelj in časti,
bodalom cilj, zaman od oblasti
rebel zaprt, zaman vojak ujet;

vkjub brodolomu, lakoti in ječi,
solzam in kletvam, grehu in nesreči
si nisi dal ponosa, šale vzeti:

prišli so znanci, da bi se gostili,
a ti, namesto z dragimi jedili,
postregel si na krožnikih s soneti.

POVABLJENCI

XXXIII

Križ je orodje, kdor se ga boji,
kdor vlačí, je neumen, glejte mene;
za lestev sem ga rabil do časti
in do bogastva in celo do žene.

Če bogoskrunstvo reveža plaši
in šteje me vnaprej med pogubljene,
ga vsak kot jaz od stroke, s tem, da ni
Barabam križa bati se, užene.

Sicer pa sem priplezal že v nebo;
zato, in ker ne maram zgledovanja,
mu res ni treba več na tleh sloneti;

povrh še zanj kot zame bo sladko,
ko se pri slavnosti povzdigovanja
mi zlat in veličasten s prs zasveti.

XXXIV

Dostojen sluga vélikemu Duhu,
ki je zanikrno meso med nami
postal, mu delam lepo družbo v drami —
to je, v komediji o belem kruhu.

Zahvaljujoč se tenkemu posluhu
znam piskati na uho visoki dami
s cekini, vem za patos, ki premami
še klado, ki ima črn kruh v trebuhu.

Izbrancem duhovičiti salonsko,
če treba, blagoslavljati patronsko
velikodušno kladivo in srp;

ob pravem času kazati platonsko
glorijolo, zdaj spet bosanski grb,
je zame zviteža deveta skrb.

XXXVI

Smehljam se zaničljivo, ko mi tisti,
ki morajo otrobe lačni grizti,
očitajo zdaj prstan in gostijo
in trikrat dom, zeleni od zavisti.

Poznam to klavrno tovarišijo:
požrešne sline s pljunki si tajijo,
in mečejo, ker s svinjami živijo,
na druge gnoj, da bi se zdeli čisti.

Tako nesramno sem jaz sam lagal,
in z njimi vred preklinjal dom in svet,
a, ko se mi je milostno naročje

odprlo in sem bil s častjo sprejet,
pač nisem kriv, če nisem po otročje
zamudil časa, da bi se skesal.

MLEKARICA JOHANA
JONTES GELČ

Megle so se dvigale nad izanskimi njivami. Nenadoma se je kakor iz ogromnega vrča razpršilo na zemljo samo čisto zlato. Mlekarica Johana, ki je vozila po cesti med travniki in njivami težko naložen mlekarški voziček, je bila blažena. Če je to jutro pozabila zmoliti jutranjico, se je sedaj pokesala in hitro je zbrbljala očenaš. Najsi je bila drugače še tako jezična, zjutraj, ko je peljala voziček po samotni

in dolgi Ižanski cesti, ji je dobro delo, ko je molčala. Rada je bila sama s seboj med polji. Na levi in desni samo barje, širni travniki, pokriti z visoko travo in ločjem, njive, ki niso rodile najboljšega krompirja. Spomladi in jeseni, ko je lilo dneve in dneve, so pokrile ižansko zemljo umazane črne vode. Vendar je na tej grudi rastlo blagostanje barjanov.

Kdaj bo vse to polje moje! Da bi bilo to že kmalu! Taka misel jo je obšla nekoč. Začudila se je svoji želji tako zelo, da je celo voziček ustavila. S stisnjenimi ustnicami je strmela pred sé, prevzeta od te ogromne želje.

Ko je raznašala po mestu mleko, je hitela, da bi ji ostalo še nekaj časa. Vprašala bi v trgovini s semeni, če imajo kako vrsto krompirja, ki bi bolje rodil. Ogledala bi si še izložbe, kaj bi si nakupila, kako olepšala hišo, da bi bila najlepša v Iški vasi. Imela bi hlapca in deklo, ona bi bila gospodinja in gospa.

»Jezus!« je stokala in srce ji je bilo. Toliko, da je ni z vozičkom vred podrl avto, ko je mimogrede zijala v izložbe. Krivo je bilo tisto blago za zavese, ki jo je tako bedasto prevzelo, da ni ne videla, ne slišala, kaj se godi za njenim hrbtom. Še dolgo je klečala, tako se je bila preplašila, in še sram jo je bilo, ko so se zbirali ljudje in zijali vanjo.

ŽE NEKAJ let je vozila v mesto vsako jutro mleko; zato je ob določenih dneh tudi sprejemala denar. Bila je za nekaj ur bogata in tedaj je bolj kakor kdaj čutila potrebo, da mora na vsak način postati vsaj nekoliko kasneje čimbolj bogata.

Če bi si prihranila vsaj nekaj, bi bilo to za začetek. Potem bi se gotovo premoženje nekako samo od sebe stekalo na kup. Saj je že dostikrat slišala, da so na tak način obogateli nekateri ljudje.

Lahko je bila še tako zbita, preden je na ličkanju v kamri zaspala, je tuhtala in računala.

V koloniji so stale na pragih ženske, čudile so se in zijale za mlekarico. Njen oče, star, v kolenih upognjen kmet z dežnikom v roki, je togotno zdaj pa zdaj na novo pograbil hčer Johano za ramena in jo stresel. Nekajkrat se je celo spozabil in jo je s kolenom brcnil, da je dekle ihte za korak odletelo.

Vsakokrat, ko jo je prignal k novi stranki, kamor je nosila mleko, se je na novo stogotil, ker je zopet zvedel, da je mleko že plačano.

Naposled mu je Johana priznala. Nalagala je denar, ki ga je dobivala za mleko, vse te štiri mesece, ko je lagala doma teti Mici, da stranke ne plačujejo, na hranilno knjižico. To je bila njena posest. Premagala jo je izkušnjava, da bi postala čimprej petična. Očetu, kmetu Urbiču, so se od svete jeze zasvetile majhne, pikčaste oči. Z brezzobimi čeljustmi je brizgal vanjo slino, ko je kričal in jo zmerjal.

Vsa rdeča od sramu, ker so jo stranke s praga ogledovale, je obljubila očetu, da bo izročila hranilno knjižico, brž ko prideta na Ig.

JOHANA je vrtala toliko časa v teto Mico, da je dosegla svoj cilj. Štirinajst dni pred poroko se je Johani posrečilo pripraviti teto

Mico, da sta na skrivaj brez Martinine vednosti odšle na sejmski dan k notarju, da bi uredile testament.

Testament so naredili tako. Prvič: rejenka Johana, roj. Urbič, nečakinja Mice Urbič (v sorodu po bratu, Johaninem očetu, Janez Urbiču), dobi po smrti posestnice Mice Urbič posestvo (s premičninami in nepremičninami). Drugič: rejenka Martina Urbič, nečakinja posestnice Mice Urbič (v sorodu po sestri Uršuli Urbič, nezakonski materi) naj uživa dosmrtni kot preužitkarice pri isti hiši in kateri si bodi gospodinji.

Obe priči, brat Janez in njegova žena Johana Urbič, sta podpisali pogodbo.

Pred advokatovo pisarno so stopili v krog in se odločili v pojoči izanščini, da bodo testament zalili pri Kolovratarju. Mica je bila nekam raztresena, zastajala je ali prehitevala za dva koraka in hodila kakor tja v en dan. Brat Janez se je opotekaje lovil za sestro Mico, in jo je vlekel na pločnik. Končno je zvedel in povedal hčeri Johani, da Mici ni prav, ker je prepisala vse na njo; rada bi bila dala nekaj zemlje tudi Martini.

Še ko je sedela Mica za dolgo mizo v gostilniški veži in obupno žvečila z dlesnijo papricirano meso, so se ji ob ustih zbirale stotere gubice. Zopet je zastokala: »Nisem storila prav z Martino, pojdimo nazaj, da popravimo testament.

»Tak, ne bodite prismojeni. Še na Studenec vas bodo zapeljali, če boste zdaj mešali in počeli takšne norije. Saj ste vendar dovolj stari, da ste vse premislili! Martina naj Boga zahvali, da je preskrbljena do smrti. Če bi je ne bili vzeli vi k sebi, povejte, kaj neki bi dobila za doto od svoje beraške matere?« Tako jo je pregovarjala Johana. Mica je umolknila in si ni upala več omeniti zadeve. Vendar so jo nemirne črne oči in neštete gubice na vzbočeni, brezzobi bradi izdajale, da jo nekaj teži. Včasih je bilo tako, kakor da se bo spustila v jok. Ko so naročili in popili še pol, so se odpravili domov na Ig.

VSAKO jutro je hodila Johana v drugo nadstropje visoke hiše. Tam so bile celo na hodniku ob zidu postavljene črne in cinkaste, svetle, včasih prekrasne srebrne krste. V kuhinji je čakala na rjavo posodo, da jo je pripravil gospod, ki je prilezel iz sobe še ves zaspan in navadno še neumit. Postavil jo je na mizo in Johana je pretočila mleko. Gospod je potrepljal Johano vsakokrat vsaj po rami in si poleg zapenjal pas ali pa vdeval gumbe v ovratnik. Gotovo jo je obdržal za minuto s sladkimi besedami. Enakomerno, počasi in premišljeno je govoril. Smehljaj se je in roke so se mu tresle.

Zgodilo se je nekako po enoletnem, vsak dan istem smehljaju, sramežljivem povešanju oči, in pogrebni aranžer gospod Zalar Janez, vdovec že nad petnajst mesecev, je prepričal mlekarico Johano, da bo on za njo najboljši mož. Johana je dobro premislila in je spoznala: da bi bila ta ženitev celo boljša, kakor če bi se poročila s posestnikom Pečalinom. Imela bi penzijo in kapital bi se ji znatno povečal. Po teti Mici bi dobila še grunt in bila bi gospa. Če bi vzela Pečalina, bi imela

sicer dva grunta, morala pa bi garati kot živina. Le ob nedeljah bi se pri fari lahko pokazala v nedeljski obleki, a vendar bi je nihče ne klical »gospa«. Tudi penzije bi ne dobivala, kar je tudi nekaj. Z leti si bo prihranila pravecato premoženje, ki bo vedno rastlo. Da je gospod Zalar nosil in vlekel za sabo škripajoči ortopedični čevelj, je ni motilo; niti široki obraz s krompirjevim nosom in zelo, zelo vrečaste veke, viseče na sredo lica, tudi mahedravi podbradek nad visokim, trdim ovratnikom ji ni bil zoprn.

Po ovinkih se ji je končno le posrečilo zvedeti, kaj je pogrebni aranžer. Beseda sama se ji je sprva zdela strašno imenitna, tuja in jo je docela zbegala. Ko jo je razkrila, je za dvesto procentov padla njena cena. Povedali so ji, da gospod aranžer Zalar postavlja mrliške odre v bolnici in da na domovih preoblači mrliča, ki jih nato polaga na oder. Če jo je zdaj pobožal, se je doma brž umila. Sčasoma pa si je pričela očitati, da je tak gnus popolnoma nepotreben, ker si gospod Zalar gotovo po vsakem delu dobro umije roke. Tega, da je gospod aranžer Zalar v šestindvajsetih letih postal docela ravnodušen do posebnosti svojega poklica, da je po navadi sploh pozabil splakniti roke, seveda ni slutila. Branila se je misli na stud in je celo pečeno meso, ki ga je prinašal v poslednjem času za priboljšek, z blagim namenom, da bi se poredila, vselej pojedla. Greh bi bilo zavreči stvar. Tudi če bi bila vedela, da si ni po delu umil rok, bi bila pojedla meso.

Ženin gospod Zalar je želel, da bi se poročil slavnostno in na njenem domu.

Johana je brž izračunala, da bi bila to prevelika izguba. Za tako priliko bi bilo treba prirediti pravo kmečko gostijo. Napasti in napojiti bi morala nič koliko prisklednikov. Izprazniti bi morala kaščo in kokošnjak. Vse to bo lahko nesla s seboj v mesto in se bosta s temi dobrotami preživljala celo leto. Ves ta čas se bo lahko marsikaj prihranilo od plače. Predlagala je, da bi se poročila v Ljubljani. Najela bi samo taksi in peljala obe priči na kosilo v cenejšo gostilno. Bila je zadovoljna, da je tako spretno izvedla svoj načrt.

Poročni dan Johana ni peljala mlekarskega vozička skozi vas. Oddala ga je sestrični Martini. Sama je nekaj ur kasneje sedla na kolo in zdirjala v mesto. Pri brivcu so med škarjami zahrustali kodrasti lasje. Zadovoljna je bila in se je sama sebi zdela krasna. Sosedje se bodo zmotili, da ni to Johanina glava. Sama je imela nov občutek, da so ji nataknili na vrat novo in prekrasno glavo. Zato ji je bilo sitno in je krotila smehljaj.

Končno je mašnik s štolo zvezal njene in moževe roke. Ko je odhajala od altarja, ji je tičala v glavi razveseljiva misel in prijetna zavest, da je mestna gospa.

V HIŠI se je novoporočena gospa Zalar sladko pozdravljala s hčerjo drugega pogrebnega aranžerja. Zahajala je večkrat k Lubičevim v kuhinjo na kratke pogovore. Z roko na kljuki so trajali tako dolgo, da je postala kljuka vroča.

Kmalu se je pričela gospodična Lubič jeziti na gospo Zalarjevo.

Kupila si je blago, in v želji, da bi nosila nekaj posebnega, si je za kroj tedne in tedne mučila fantazijo; čez mesec dni ji je gotovo »mlekarica Johana« pokvarila veselje; dala si je prikrojiti do potankosti slično obleko. Kadar jo je srečala gospodična Ela, jo je zato prezirljivo premerila z zavihanimi ustnicami.

Gospa Zalarjeva je opazila, da jo hči gospoda Lubiča prezira. Ni ji ostala dolžna. Brez ovinkov, hlastaje in vrteča ploščate oči je pripovedovala sosedam in gospodu Lubiču, da se ona lahko tako oblači, ker ostane njej sami samo za oblačenje več denarja, kakor ga more Ela porabiti za vse gospodinjstvo z oblačenjem vred.

Moža sta se prenehala pozdravljati. Namesto šaljivih in dvoumnih dovtipov, s katerimi sta se prej na stopnišču pozdravljala, sta si darovala zdaj le še skop pozdravček s prstom ob klobuku. Gospod Lubič, ki je bil vsakdanji gost pri Zalarjevih, je prenehal z obiski. Toda zdržal ni dolgo; kmalu je obnovil svoje obiske. Postal mu je dolgčas po Johani. Navadil se je na njo in na potrepljavanje, brez tega ni mogel več živeti. Čudil se je Johani in jo je celo že vprašal, kako da more trpeti v postelji tega gnusnega starca. Sam je bil dve leti mlajši. Dejal je, da se mu vse upira, če pomisli, da mora Johana ležati z onim.

Na sveti večer so napadli gospoda Zalarja želodčni krči. Zvijal se je v smrtnih bolečinah. Gospa Johana je soproga polivala z mrzlo vodo in mu zvezala kolena. Ker so se krči stopnjevali, je poklicala gospoda Lubiča, ki ji je svetoval, da naj hitro pokliče zdravnika. Johana je premislila, da bi bilo neumno izdati toliko denarja, ko tako in tako ne bo nič pomagalo. Mož je že star, čemu se torej upirati... »Nič!« Tako je odločila.

Legla je v posteljo k možu, ki je hropel in jo gledal z belimi očmi. Gospa Johana je ležala ob njem in čakala, kdaj bo živčni napad prenehal.

Neko noč je leže dočakala, da je še poslednjič zahropel, se stresel in izdihnil.

Tedaj je prestrašena vstala, prižgala svečo in mu jo stisnila v roke.

Nekaj mesecev po pogrebu prvega moža, na praznik Vseh svetih, je gospa Johana stopila pred altar z gospodom aranžerjem Lubičem. Morda bi gospa Johana ne storila tega, če je ne bi zapeljali računi. Gospodu Lubiču je bila sicer le toliko bolj naklonjena, kolikor ji je ugajalo, da ni imel ortopedičnega čevlja. Toda računala je, da gospod Lubič ne bo bog vedi kako dolgo živel. Takrat se ji bo kupček povečal, bolniška blagajna ji bo zopet izplačala sedem tisoč dinarjev, kakor po prvem možu. Povrhu bo znašala pokojnina gospoda Lubiča celih dve sto petdeset dinarjev več kakor Zalarjeva pokojnina.

Z obema pričama, z bratom gospoda Lubiča in s tovarišem Strinarjem, sta kosila novoporočenca pri »Dalmatincu«.

Gospoda Lubiča je težilo razpoloženje mrtvaškega dne, trdovratno je molčal. Ne bi se bil poročil na ta dan, toda šef mu je namignil, da ga na Vse svete še najlaže pogreša, ker je za ta praznik določenih še najmanj pogrebov. Še drugi vzrok mu je povzročal slabo voljo. Povabil je hčer na ženitovanje, pa je odklonila.

Priča, brat gospoda Lubiča, je jezno brodil z žlico po juhi. Trdil je, da so v njej oprali ribe, in to lužo nosijo zdaj na mizo. Kakor hitro je zagledal še repo, je poklical natararico in ji ukazal, da mu naj zamenja to prikuho s svinjsko pečenko in kislim zeljem.

Vsi so čutili srd Johaninega razburjenega srca. Naposled se ni mogla več premagati in je vzkliknila: »Slišite vi, Martin, to je pa res nesramnost.« Gospod Lubič jo je prestrašen stisnil za roko in jo ostro pogledal. Njene mrzle, ribje oči so se vrtele. Medtem je natararica prinesla novo naročeno kosilo. V življenju še ni bila gospa Johana tako nervozna.

Brat gospoda Lubiča jo je gledal hudomušno in predel. Počasi je cmokal, ker je vedel, da spravlja bratovo soprogo s cmokanjem v togotno, docela bolešno stanje. Hitro je spoznal njeno skopost in je naročil še vina. Gospa Johana je postala trda in je onemela; jezno, burno je vstala, da bi odšla domov.

»Potrpi še malo, vsaj do konca kosila«, ji je zašepetal mož in jo potegnil nazaj na stol.

»Nič ne jej, bom že doma skuhala za naju«, mu je vsa zaskrbljena zašepetala. Pobožal jo je, da bi jo potolažil. — »Ne bomo več pili!« je dejala gospa Johana in hitro prijela za steklenico, ko je priča gospod Lubič naročil vina.

»Jezus, malo manj stiskava bi lahko bila!« je opomnil gospod Lubič ženo, ko jo je videl, kako se je potolažena smehljala in stiskala domov grede pod pazduho prihranjeno vino. Sprožilo se je in besed ni bilo konca ne kraja.

»Križ božji, če bi bil vedel, da te bom tako razjaril, bi bil rajši molčal«, je stokal mož.

V veži so se srečali s hčerko Elo. Z velikim šopom krizantem je odhajala na pokopališče k materi. Ženski sta se samo sovražno spogledali.

Truden, z upognjeno glavo in z rokami sklenjenimi na želodcu je gospod Lubič obsedel v kuhinji. Zdelo se mu je pusto in prazno, kakor da je pravkar pokopal prvo ženo in se vrnil od pogreba. Vest mu je očitala, da je s svojo ženitvijo oropal hčer marsikake ugodnosti.

»Križ božji, kaj si zmerom tako pust, kakor danes! Saj si se znal včasi v moji kuhinji smejati in kakšno ziniti. Pa vendar ne, da se že kesaš, ko si me vzel?«

»Tako neznansko nemarno si stiskava, da se človeku gabi. Človeka vse mine, če vidi...« — »Se torej kesaš, da si me vzel?«

Omeščal se je in prilezel k njej: »Johanca!« Posrečilo se ji je, da je zbežala in se zaklenila v poseben prostor.

Da bi jo kaznoval, jo je hotel tudi sam vznemiriti in je za minuto odšel v hčerino stanovanje. Samotno je bilo na njegovem domu. V spalnici se je zagledal v posteljo, kjer je pred leti umrla žena. Že dolgo se mu ni v spominu tako jasno prikazala kakor danes. Čisto natančno jo je videl na postelji; blede in iztegnjeno, s sklenjenimi rokami nad trebuhom. Postalo mu je neprijetno, poiskal je hitro svečo in odbežal z drobečimi koraki.

Pristopil je k ženi, ki je metala iz omar, da je letelo po sobi in celo pod posteljo.

»Kaj delaš?« je tiho in preplašeno vprašal.

»Svoje reči iščem; odnesla jih bom na Ig.«

Pohitel je na hodnik, zaklenil in vzel ključe. Stekla je za njim in neznansko kričala: »Odpri! Odpri!«

Stopil je, da bi odprl, ker mu je bilo nerodno. Premislil je, kako bi bilo, če bi se poročni dan potikala vsak zase: ona bi šla domov na Ig, a on? — Mar naj leze sam na pokopališče, da se mu bodo znanci posmehovali. Ali bi šel v gostilno? Povsod ga poznajo. Nemogoče je in sploh — prebedasto! »Nikamor ne pojdeš«, je odločil in zaklenil.

»Odpri! Odpri!« je kričala.

Tedaj je Lubiča pograbila jeza. Stegnil je roko in zamahnil. Široko ga je pogledala in ni verjela. Rignila je, se vrgla na tla in bila s čelom in nogami ob tla.

Presenečen je obstal: v resnici je ni mislil udariti. Spozabil se je. Stal je ves nesrečen in ni vedel, kaj bi. Samo stokal je: »Johanca, Johanca, odpusti!«

»Slišiš, res ne vem, kako se je pripetilo, rajnke nisem nikoli udaril.«

»Mene pa si in to danes«, je hlipala. »Beži, da te ne vidim.«

»Johanca, odpusti!« jo je tolažil. Zgrnila se je noč in začel se mu je buditi občutek, da ni odšel na pokopališče. Da bi potolažil vest, je vstal, prižgal je dušice in postavil na vsako nočno omaro po eno. Ena naj bi gorela za dušo pokojne žene, druga za dušo njenega rajnkega.

Ni še dolgo dremal, ko se je prestrašen zbudil in strmel v sanje: blede glava z razpuščenimi, dolgimi svetlimi lasmi leži ob njegovi postelji in strmi vanj. Čudno se mu je zdelo, od kod naenkrat take nemarne sanje. Gotovo se mu je sanjalo zato, ker ni šel na pokopališče in ga je prišla opominjati duša rajnke žene. Morda mu je duh zameril, ker se je poročil prav na praznik vseh mrtvih.

Sklenil je, da bo dal za mašo; potolažil bo dušo rajnke. Potem ni več zaspal in se je premetaval dolge ure. Končno se mu je zazdelo, da se vendar dani.

Sklonil se je nad ženo in jo gledal, kako spi. Oči so se ji rahlo odprle, da se je pokazala belina; obraz se je raztegnil v nasmeh.

Prestrašeno je širil oči: Johana je bila tisti mrlič iz sanj. Zdaj se je natančno spominjal: obraz je imel nekaj zloveščega, posmehljivega. Pred njenim obrazom se je šele vsega domislil. Pričel je razmišljati, ali je Johana morda celo zlobna? Tedaj se je Johana zdrznila: »Kaj me tako gledaš?« Vpraševala je še v polsnu, z božjastnimi očmi.

Čisto tiho, kakor bi hotel nekoga, ki se ga boji, pretantati, se je splazil s postelje. Razgrnil je zavese in odprl vsa okna. Zdaj mu je odleglo. Kašljal je, pel in se hrupno obuval. Žena je odprla oči in se zopet zježila: »Kaj pa tako rogoviliš?« Oddahnil se je, ko je zaslišal glas živega človeka.

GOSPA Johana je sklenila: ne bo dolgo odlašala z napadom. Teden dni je počakala, da je soprog počival. Potem je pričela z nasveti glede

ureditve njegovega razmerja do hčere. Svetovala je, da bi se preselila v njegovo prejšnje stanovanje. To bi bila vendar nezaslišana potrata, če bi morala plačevati stanarino na dve strani. Mož ji je odgovarjal: rajši plačuje še dvakrat toliko in živi samo od krompirja, kakor da bi živel v večnem peklu, kakršnega si je že predstavljal. Še tako, ločeni za zidovi, sta se ženski grizli kakor pes in mačka.

Pričele so se tožbe, da mu je hči prva, žena zadnja. Zjutraj, opoldne, zvečer je imel postreženo z očitki in godrnjanji; da se ne bi poročila, če bi vedela, da mu bo za peto kolo. Kako bi se ji godilo, če bi živela sama s pokojnino rajnkega moža. O, ta je znal brati njene želje! Odšla bo na posestvo k teti, on pa naj si vzame hčer, če jo že tako zelo ljubi. Prej je nosila denar v hranilnico, zdaj mora stiskati, da za silo prebije. Saj požre polovico plače »lena mrha«. Spodil bi jo delati, namesto da doma prodaja lenobo in se šari s cunjami, ki si jih mora ona odtrgavati. Ni le enkrat slišal, da jo bo še ob to spravil, kar je imela od poprej.

»Jezus, če bi bil vedel, da boš postala takšna godrnjavka, bi ostal rajši sam«, je stokal. Sledil je jok, stok in tožbe, dokler ni pograbil klobuka in zbežal z doma. Z večnim tarnanjem ga je tako razjedala, da se je že vnaprej bal ure, ko bo prišel domov. Naposled se je vdal. Poskusil je doživeti, kar je slutil. Kmalu se je pričelo. Johana je zahtevala, da bo štedilnik od desete ure do pol ene izključno njen in samo njen. Hči je kričala nad očetom, da nima kdaj skuhati, ker potem, ko Johana enkrat skuha, ne sme več naložiti na ogenj. Oče je mahal, pustil polovico kosila in zbežal. Johana je zaklenila klet, shrambo in obe sobi. Pobrala je Eline posteljne rjuhe in jih zaklenila.

Neko dopoldne je Ela želela, da bi zavrela njeno mleko. Johana pa je hotela, da bo na odprtem obroču vrela juha. Pričeli sta prerivati lonce po štedilniku. Končno je Eli prekipelo dostojanstvo. Dva in trideset let je bila že pri tej hiši. Tukaj se je rodila. Bila je že petnajst let samostojna očetova gospodinja, od materine smrti dalje. In sedaj pride takšna »mlekarica« v hišo in ji ukazuje, kdaj se bo skuhalo njeno mleko in kosilo. Prej, kakor se je Johana zavedela, je bila Johanina juha zlita po štedilniku. V naslednjem trenutku je cvrčal štedilnik, šumelo je in se kadilo, ogenj je ugašal. Ženski sta pograbili vsaka svoje železo in ga besno vihteli. Streznilo ju je hreščanje stekla na razbiti omari. Johana se je takoj zavedela, da ima sama največjo škodo.

Na pragu so stali sosedge in gospod Lubič. Skočili sta k njemu, da bi bil za sodnika.

Gospod Lubič pa je mahal z rokama in se otepal na vse pretege te časti. Zmuznil se je in zbežal na cesto.

Še vse popoldne je od časa do časa grmelo. Ženski sta se prepirali, kdo bo pomil tla. Skoraj uro sta se spravljali na delo. Ker je bila Ela kot premaganka prva na tleh in že s pomivanjem pri vratih, je hitela Johana, da bi popravila za zanikrnico, ki ne zna ribati, in je pričela na novo drgniti.

Ko se je kuhinja prezračila in odpočila, je bila vzorno bela. Toda sedaj se je pričelo izpraševanje: kdo je naredil to stopinjo, premaknil ta stol in pustil odprto omaro ...

Gospodu Lubiču res ni bilo dolgčas, kadarkoli se je vrnil iz službe.

Tik pred božičem je gospa Johana dobila z Iga pošto, da je teta Mica bolna na smrt. Sklenila je prepustiti moža hčerini oskrbi. Štiri dni se je pripravljala za odhod. Preštevala je namreč v kleti polena in krompir. Prišla je domov prav v zadnjih urah tetinega življenja. Še tisti dan je teta Mica umrla. (Se nadaljuje.)

SONET

BOŽO VODUŠEK

XXXV

Ponoči so me spet obiskovali
obešenci, mučenci čudne vrste,
ki so se križa, posvečene krste
bolj od sramotne, grde smrti bali.

Z očitnim zmagoslavjem so kazali
vrvi in žice, veje, kljuke, čvrste
žeblje, zatlačene med krive prste,
vsa znamenja tega, kar so prestali.

Ugibal sem skrivaj: morda je zanje
uboge nepriznance sladka uteha
buditi usmiljeno občudovanje;

a ko sem se ozrl na velike,
zavite oči, iztegnjene jezike,
sem se zgrozil od vražjega zasmeha.

SLOVENSKO ZGODOVINARSTVO NA RAZPOTJU

Dosedanje zgodovinarstvo. Slovenski znanstveniki, ki so se bavili z zgodovino lastnega naroda in drugih narodov, niso presegali višine večine tujih zgodovinarjev, za katere lahko rečemo, da jim pisanje zgodovine ni bila znanost, temveč v najboljšem primeru le duhovito kramljanje o davnih dneh. Ti zgodovinarji, ki so navadno morali napisati vsaj eno svetovno zgodovino, če ne še več, so obdelovali dogodke mirno v tistem zaporedju, kakor so si ti dogodki časovno sledili. V veliko srečo teh zgodovinarjev živi lepo rod za rod, tako da ni nikjer praznega prostora in je vsako stoletje, vsako desetletje polno dogodivščin, ki jih tak zgodovinar mora zabeležiti, da bi pozni rodovi ne pozabili, da se je tedaj in tedaj odpovedal prestolu ta in ta vladar, da je ta lepa žena pregovorila nekega kralja, da je napadel drugega kralja, da je nekje drugje zvit kardinal vladal namesto kralja ali kraljice, da je genialna misel kakega verskega reformatorja razgibala cele narode, ki so se iz same čiste religiozne ideje poklali z drugimi narodi. Ljudstva ta zgodovinska